

ji. Još može u jezičnom smislu donekle zadovoljiti njegov rad *Židovi u Splitu* (1920) ali u nastavku svoje djelatnosti, osjećajući nove političke vjetrove, cijenjeni se znanstvenik sve više udaljuje od hrvatskog jezika priklanjajući se sve određenije »novom« jeziku. Tako je na tom jeziku napisano više njegovih članaka, kao i knjiga *Naše more* (1927–28). Evo nekoliko redaka iz njegova članka u *Splitskom almanahu* za godinu 1925–26:

»Dva puna tisućlęća centar našega Primorja, sad jače a sad slabije, Split je danas jaki pomorski centar naše otadžbine, idući čvrstim koracima k cilju da što pre kao pristanište postane ravnopravnim rivalom Trsta i Venecije imajući punu veru da će ih i prestići...«

Dakle, poštovani akademik ne samo što u tom članku ekavizira hrvatske riječi: *beše, bejaše, vera, deo, vreme* i dr., nego on tu upotrebljava i neke specifično srpske riječi: *sem, docnije, naučnik* (u smislu znanstvenik), *pomerati, opštinski, palata, pozorište, sudija, Vizant, vizantiski, hrišćanski, jegejski, Jevrejini* i dr. Naravno da tu ne manjkaju ni glagoli na »ovati« odn. konstrukcije da s prezentom (»... pa je lazarret... morao nekoliko puta da se proširuje«). Nije niipošto nevažno istaknuti da je uvaženi povjesnik u svom članku splitske (katoličke) samostane pretvorio u — manastire, katoličkog nadbiskupa u — arhiepiskopa (iako susrećemo i nadbiskupa), samo što nije staru stolnicu pretvorio u — sabornu crkvu...

Tako je Split kao jako unitarističko središte 20-ih godina ovog stoljeća u jezičnom pogledu zradio politička gibanja: velik dio njegovih književnika, znanstvenika i javnih djelatnika rano je prihvatio i dugo upotrebljavao ekavicu i srpski jezični izraz. Zacijelo bi i samom Skerliću, da je još bio živ, raslo srce, vidjevši kako se njegova zamisao ostvaruje u Splitu.

SAŽETAK

Zdravko Mužinić, profesor, Split
UDK 800.853(091):808.62, stručni članak primljen 24. travnja 1991,
prihvaćen za tisak 9. svibnja 1991.

About the Language of the Young Writers Circle of Split in the Post-WWI Period

In the article the author follows reverberations in Split of the Skerlić's »Language Poll« after the First World War. The aim of the Poll was to persuade Croatian writers to accept standard Serbian as a mode of literary expression.

OSVRTI

O JEDNOJ PRAVOPISNOJ DILEMI

U dosadašnjim našim pravopisima i pravopisnim priručnicima nije izričito riješen jedan pravopisni problem s područja pisanja riječi drugih jezika u određenoj situaciji — treba li ih pisati etimološki, kao u jeziku izvorniku, ili kao hrvatsku riječ stranoga podrijetla, fonološki. Riječ je o dilemi kako pisati naslove dje-

la hrvatske, ponekad i inozemne književnosti kad su pisani stranim jezikom, a u znanstvenoj (ili bilo kojoj drugoj) obradbi ti se naslovi krato karakterističnom riječju naslova koja je, bez obzira na njezino podrijetlo, postala hrvatskom, s fonološko-fonetskim, morfološkim i tvorbenim osobinama hrvatske riječi.

U staroj hrvatskoj književnosti, naime, nalazimo veoma često latinske naslove djela, koji se u njihovu znanstvenom

ili kakvu drukčijem prikazu nužno skraćuju karakterističnom imenicom koja zamjenjuje potpuni naslov, a u hrvatskoj se rečenici pojavljuje u različitim svojim paradigmatskim oblicima – hrvatskim, a ne latinskim.

U ovoj ću se prilici osvrnuti samo na problem navođenja latinskih naslova u staroj hrvatskoj književnosti skraćenih u hrvatskom kontekstu na jednu riječ, ali se i problemi njegova pravopisna rješenja odnose na sve istovjetne primjere.

Spomenutu ću dilemu ilustrirati s nekoliko naslova djela stare kajkavske književne (pravne, nabožno-poučne, leksikografske) djelatnosti.

Ivan Pergošić je 1574. izdao djelo pod naslovom *DECRETVM KOTEROGAIE VERBEWCI ISTVAN DIACHKI POPI-SZAL...*; Antun Vramec objavio je 1586. dva djela: *POSTILLA NA VSZE LETTO PO NEDELNE DNI ...*, i *POSTILLA VESZDA ZNOVICH ZPRAVLENA ... PO GODOVNE DNI NA VSE LETTO...*

God. 1670. izišao je rječnik Jurja Habledića *DICTIONAR* ili *Rechi Szlovenszke zvezega ukup zbrane...*, 1740. rječnik Ivana Belostenca *GAZOPHYLACIUM, SEU LATINO-ILLYRICORUM ONOMATUM AERARIUM...*, 1742. rječnik *LEXICON LATINUM INTERPRETATIONE ILLYRICA, GERMANICA, ET HUNGARICA LOCUPLES...* Andrije Jambrešića i Franje Sušnika.

Premda bi se pravopisni problem o kojem je riječ mogao jednoznačno riješiti prema općem pravilu o pisanju tuđica, bez obzira na njihovo podrijetlo, specifičnost pojave takvih riječi kao dijela naslova pisanih drugim jezikom ipak dovedi do različitih rješenja u tekstovima pojedinih autora. Pišući o navedenim djelima i kratice njihove naslove, neki autori pišu, primjerice, *Decretum*, u *Decretumu*, *Postilla*, G jd. *Postille*, *Dictionar*, s *Dictionarom*, *Gazophylacium*, G jd. *Gazophylaciama*, *Lexicon*, L jd. *Lexiconu* – drugi drže takve riječi, s hrvatskom paradigmom, hrvatskima, pa ih i pišu

hrvatski, dakle: *Decretum*, G jd. *Decretuma*, *Postila*, N mn. *Postile*, DLI mn. *Postilama*, *Dikcionar*, G jd. *Dikcionara*, *Leksikon*, G jd. *Leksikona*, izjednačujući ih tako s apelativima *postila*, *dikcionar*, *leksikon* i dr.

Kako vidimo, šarenilo u pisanju takvih skraćenih naslova veliko je – što više: i isti autori, u različitim svojim djelima, kolebaju se, priklanjajući se sad jednom, sad drugom mogućem rješenju. Navedeni bi pravopisni problem valjalo dakle jednoznačno riješiti pravopisnim propisom. Iznijet ću svoje mišljenje kao prilog za rješavanje dileme. Svoje sam stavove provjeravao anketirajući nekoliko jezičnih stručnjaka.

Prema dosadašnjim hrvatskim pravopisnim propisima etimološki je način pisanja stranih riječi i njihovih hrvatskih deklinacijskih oblika određen samo za strana imena, ograničen dakle samo na *onomastičko* područje, pa i tu tek djelomično (preuzima se način pisanja imena uglavnom u pojedinim europskim jezicima, ali ne svih i ne sa svim njihovim grafemima, usp. npr. poljska prezimena s *ó*, *ę*, skandinavska s *å* i dr.). Tuđice, dakle riječi stranoga podrijetla integrirane u sustav hrvatskoga jezika, pišu se, *grosso modo* rečeno, fonološki (usp. npr. *dikcionar*, *džoker*, *gvaš*, *homunkul(us)*, *kapsula*, *leksikon*, *nivo* u Klaićevu *Velikom rječniku stranih riječi*). Moje je mišljenje da su u pravu autori koji tako postupaju i s riječima koje zastupaju cijeli naslov djela, tj. s imenicama koje imaju hrvatsku deklinaciju, pa ih pišu onako kako se pišu istozvučni udomaćeni apelativi.

Smatram dakle da u našim budućim pravopisnim priručnicima ne bi trebalo propisati da se u hrvatskom kontekstu piše: »Vramčeve Postillae izazvale su veliku pozornost katoličke crkve. U njegovim Postillama, naime...«, »I u Habledićevu Dictionaru, i u Belostenčevu Gazophylaciumu, i u Sušnik-Jambrešićevu Lexiconu...« i sl. bez obzira na to

jesu li skraćeni naslovi kurzivirani ili nisu.

Spomenuti naime skraćeni naslovi djela stare kajkavske književnosti postoje kao hrvatski apelativi, pisani hrvatskom grafijom, pa je sustavu prihvaćanja stranih riječi u naš jezik (po mojem uvjerenju) primjerenije pisanje: Vramčeve *Postile*, u njegovim *Postilama*; u Habelićevu *Dikcionaru*; u Sušnik-Jambrešićevu *Leksikonu* nego pisanje latinskih riječi u funkciji skraćenih naslova, s hrvatskim nastavcima – po istom načelu po kojem u golemoj većini suvremenih tekstova nazivamo, primjerice, »u Ovidijevim *Metamorfozama*« (a ne: *Metamorphosama*).

Pri razmatranju skraćivanja navedenih naslova valja uzeti u obzir još neke činjenice. Habelićev naslov *Dictionar* samo je dio hrvatskoga naslova njegova rječnika, pa je zapravo etimološki pisana hrvatska riječ *dikcionar* (usp. lat. *dictionarium*), pa bi to djelo u skraćenu obliku naslova trebalo samo tako navoditi, tj. *Dikcionar*, G jd. *Dikcionara*. Ista je situacija i sa skraćivanjem naslova Pergošićeva djela, jer je latinska riječ *decretum* postala kajkavski apelativ *dekretum*, pa bi i naslov Pergošićeva djela valjalo kratiti: *Dekretum*, G jd. *Dekretuma*. Skraćeni naslov Belostenčeva rječnika ponajčešće je hrvatska riječ, s hrvatskom sklonidbom: *Gazofilacij*, G jd. *Gazofilacija*, kakav način skraćivanja naslova toga djela i ja preporučujem.

Ovom se mišljenju – tj. prijedlogu da se dilema o kojoj je riječ pravopisno riješi tako da se imenice koje u hrvatskoj rečenici predstavljaju cijeli naslov djela pišu hrvatskom grafijom, jednako kao i postojeći paralelni hrvatski apelativi istoga podrijetla (dakako velikim početnim slovom i kurzivirano) – može suprotstaviti tvrdnja da su, premda i skraćeni, naslovi djela i m e n a, pa ako se po hrvatskoj pravopisnoj praksi piše, na primjer, »u Münchenu« može se pisati i »u Decretumu, u Postillama, u Gazophylaciumu, u Lexiconu«.

Međutim, u novijim pravopisima – i u Novosadskom, i u Anić-Silićevu, i u Babićevu, Finkinu i Moguševu Hrvatskom pravopisu – etimološki način pisanja, kako je već rečeno, odnosi se s a m o na strana imena (i njihove deklinacijske oblike) ljudi, naseljenih mjesta (ako nemaju tradicijski ustaljenu hrvatsku zamjenu za svoje originalno ime, usp. npr. Beč, Napulj, Pečuh) i drugih toponima. Pravopisni problem koji je prikazan u ovom članku u njima se ne spominje, pa se s pravom može zaključiti da se etimološki način pisanja stranih imena ne odnosi na skraćene inojezične naslove djela.

Antun Šojat

HOMMAGE

Riječ iz naslova često ćemo zateći u kulturnim rubrikama novina, ponekad i časopisa. Redovito je slijedi ime (prezime) u dativu; rjeđe dolazi naziv nekoga umjetničkog smjera, pokreta, razdoblja ili sl. u istom padežu. Čak i ako ne znaju značenje riječi, čitateljima je uglavnom jasno što mogu očekivati. Pod takvim će naslovom naći osvrt na umjetnička (koji put i znanstvena) djela nastala, izvedena ili predstavljena u čast kakvom velikom umjetniku (rijetko velikanu neke druge vrste), najčešće preminulom. Ako se pak radi o umjetničkom smjeru ili sličnom, opet je riječ o prošlosti, o »mrtvom« smjeru. Evo i jednoga primjera:

HOMMAGE U ZAGREBU

ZAGREB — U Galeriji »Mala« uz prigodne riječi Maje Šovagović, koja je u ime izdavačkog poduzeća »Mladost« predstavila zagrebačkog slikara Antuna Mateša, u četvrtak je svečano otvorena samostalna izložba tog tipično zagrebačkog umjetnika – »Hommage u Zagrebu«.

(*Vjesnik*, 21. XII. 1990, 11)